

AI-race druk op politiek

Stijn Bronzwaer, Daan van Lent

In de week dat in Nederland een reeks AI-plannen werden gepresenteerd, kwam ook de naam van Pim de Witte regelmatig voorbij. De 30-jarige Nijmegenaar is oprichter van Medal.tv, een platform waar gamers korte video's delen van hoe zij computerspellen spelen. Een goudmijn voor AI-bedrijven, die data nodig hebben om hun modellen mee te trainen.

Het Amerikaanse techbedrijf OpenAI bood [naar verluidt](#) een half miljard dollar op het platform, een bedrag dat De Witte zou hebben afgewezen. In plaats daarvan begon hij begin dit jaar zelf met een nieuwe start-up: General Intuition, dat de gamebeelden gebruikt om eigen AI-modellen te ontwikkelen. Hij haalde [vorige maand](#) 115 miljoen euro op, een uitzonderlijk hoge investering voor een onderneming van amper tien maanden oud.

De Witte woont in New York, maar zijn bedrijven staan geregistreerd in Nederland. De vraag is of dat zo blijft. Want Nederland heeft enorm veel AI-talent en een bloeiende start-upscène, maar ziet vaker dat bedrijven die echt willen groeien uitwijken naar het buitenland. In de tech-wereld wordt De Witte vaker als voorbeeld aangehaald als een AI-ondernemer die Nederland zal verlaten als politici niet snel in actie komen.

Deze week presenteerde de tech-sector een reeks plannen met ideeën over hoe Nederland mee kan doen in de ontwikkeling van kunstmatige intelligentie (AI). Dat begon maandag met [een grootschalig nationaal investeringsplan](#) van ruim vijftig ondernemers en wetenschappers onder leiding van ondernemer Jelle Prins en AI-wetenschapper Michiel Bakker. Volgens de groep wordt AI onvermijdelijk de motor van productiviteit, innovatie en concurrentiekracht in elke sector. Wil Nederland meedoen, is er onder meer een eigen AI-infrastructuur, een reeks nieuwe onderzoeksinstituten en soepelere regelgeving voor start-ups nodig.

„Zelf datacenters bouwen”

Later deze week kwam daar [een plan](#) bij van AIC4NL – een coalitie van tientallen organisaties – dat 5 miljard aan investeringen in AI voorstelde. De nationale techinvesteerder Invest-NL [pleitte](#) op zijn beurt voor gerichte investeringen waar Nederland binnen vijf jaar in kan uitblinken. Niet door een eigen ChatGPT te bouwen, maar door geld te steken in niches zoals energiezuinige chips of technologie die robots helpt om de fysieke wereld beter te begrijpen.

Voorop staat dat het in alle plannen gaat om besteding van miljarden euro's, die de overheid zelf maar gedeeltelijk zal kunnen opbrengen. In de adviezen wordt verwezen naar een rol voor de Nationale Investeringsbank, die zelf ook niet verder is dan de ideefase waar in Den Haag vooralsnog alleen maar over wordt gepraat. De gedachte is dat deze miljarden voor investeringen uit de private sector, zoals van pensioenfondsen, kan aantrekken voor bijvoorbeeld de benodigde investeringen in AI-infrastructuur.

Pim de Witte kreeg alle plannen mee, zo laat hij weten vanuit New York via WhatsApp. „Ik heb ze gelezen en ze zijn belangrijk”, zegt hij. De Witte hoopt vooral dat Nederland de stap zet om zelf datacenters met AI-chips te bouwen, om zo eigen bedrijven een competitief voordeel te kunnen geven. „Als machines meer en meer beslissingen nemen moet je die zelf kunnen besturen”, zegt hij. „Anders ben je geen soeverein land.”

AI-staatssecretaris

Dat de plannen juist nu worden gepresenteerd is geen toeval. De tech-sector probeert via de voorstellen invloed uit te oefenen op een nieuw kabinet. Met succes: volgens Jelle Prins is zijn voorstel deze week aan de formatietafel besproken. „Ik heb begrepen dat het op de juiste niveaus bediscussieerd wordt”, zegt hij daarover.

Prins en Bakker profiteren daarbij van hun band met demissionair minister van Economische Zaken Vincent Karremans, die zelf in 2011 een tech-bedrijf oprichtte (vacaturesite Magnet.me). Rond afgelopen zomer hadden Karremans en zijn ambtenaren meerdere ontmoetingen met het duo en vroeg Karremans aan Prins en Bakker om een AI-visie voor Nederland te schrijven. Karremans spreekt „de taal” van ondernemers, zegt Prins. „Hij begrijpt de urgentie en vroeg continu: hoe kunnen we dit nog sneller gedaan krijgen?”

Amerika wacht niet op ons tot wij weten of wij AI willen

Een van de voorstellen kreeg meteen bijval van Karremans: het aanstellen van een ‘staatssecretaris voor AI’, ondergebracht bij het ministerie van Economische Zaken. Wie de regie krijgt over de nationale AI-strategie wordt cruciaal voor de koers die Nederland inslaat. Vooralsnog lijkt Economische Zaken de meest logische plek, wat erop wijst dat de nadruk vooral zal liggen op economische kansen en investeringen.

Tegelijkertijd bestaat het risico dat thema’s als risicobeheersing of bescherming van door AI getroffen beroepsgroepen onderbelicht blijven. Denk aan de muziek- en mediasector, die te maken hebben met AI-bedrijven die hun taalmodellen hebben gebouwd met behulp van auteursrechtelijk beschermd materiaal zonder dat daar altijd voor betaald wordt.

Sinds anderhalf jaar is de discussie over AI in Europa compleet omgeslagen: van gesprek over meer regels en risico-beheersing, naar miljardenplannen voor AI-fabrieken en nieuwe ontwikkel-labs. Volgens Prins is er nu „momentum” voor grootschalige investeringen en moet Nederland dat vooral grijpen, zegt hij. Hij vreest voor een eenzijdige discussie over risico’s. „Die kunnen we eindeloos voeren, tot we ook in de niches waar wij als Nederland nu uitblinken niet meer de sterkste zijn. Er is een *window* en die is langzaam aan aan het sluiten. Amerika wacht niet op ons tot wij weten of wij AI willen.”

Kritische reacties

Toch is niet iedereen overtuigd van de nieuwe koers. Prins vertelt dat hij op zijn plan naast veel enthousiaste reacties, ook een aantal „vrij agressieve berichten” binnenkreeg via sociale media. „Mensen die AI een hype vinden of zeggen: het is een stochastische papegaai (een apparaat dat toeval uitkraamt, ed), die niet te vertrouwen is. Ik dacht dat we dat punt wel een beetje voorbij waren.”

Nederlanders zijn veel negatiever over AI dan burgers uit andere landen

Het klopt dat Nederlanders over het algemeen opvallend negatief zijn over kunstmatige intelligentie. Vorig jaar [concludeerde](#) de Autoriteit Persoonsgegevens dat slechts een op de drie Nederlanders vindt dat AI meer voordelen dan nadelen heeft. Ze vrezen het verlies van menselijke controle over machines of zijn angstig dat AI zal leiden tot massa-werkeloosheid. Daarmee zijn Nederlanders veel negatiever dan burgers uit andere landen.

Een van de deskundigen die zich zorgen maakt is internetpionier Marleen Stikker, directeur van Waag Future Lab. Het valt haar op hoe er ook deze week in de discussie over AI vooral vanuit economische kansen wordt geredeneerd en techbedrijven de politieke agenda bepalen. „Een Silicon Valley-dynamiek van *move fast and break things*. De tendens is: wij ondernemers weten het beter en geef ons nou in godsnaam maar zo veel mogelijk middelen”, zegt Stikker. „We gaan in volle vaart vooruit met AI zonder dat we weten wat we aan het doen zijn.”

Nederland zou het totaal anders moeten aanpakken, vindt Stikker. We zouden eerst met elkaar moeten

bepalen wat we als samenleving wel en niet acceptabel vinden als het gaat over kunstmatige intelligentie, voordat we AI-bedrijven hun gang laten gaan. Ofwel: eerst regels, dan innovatie. En niet andersom.

„Publieke waarden worden door techbedrijven als een hinderlijke stoorzender gezien in plaats van een randvoorwaarde voor innovatie”, zegt Stikker. „De basis van generatieve AI is taal, beeld, media. Het gaat over betekenis, relaties en semantiek. Laten we nu eerst samen bedenken hoe we onze taal en cultuur willen behouden. We willen toch niet dat allerlei belangrijke sectoren straks worden opgevrotten door een AI-industrie?”

De vraag die volgens Stikker helemaal niet meer wordt gesteld: is meer kunstmatige intelligentie eigenlijk wel wenselijk? „Er wordt voetstoots vanuit gegaan dat dit onze toekomst is”, aldus Stikker. „Ik zeg niet dat er geen nuttige toepassingen zijn van kunstmatige intelligentie. Maar we moeten de regie van onze toekomst niet uit handen geven.”

Roep om actieve rol van de politiek

Hoe dan ook: het beroep op een meer actieve rol van de politiek groeit. En geheel los van de zorgen staan ook de schrijvers van de AI-plannen niet. Zo dringt AIC4NL aan op ontwikkeling van een faire AI-techindustrie die zich beweegt binnen alle Europese normen voor veiligheid in privacybescherming. En het Deltaplan van Prins en Bakker roept op om grip te houden op de AI-transitie en de samenleving weerbaar te maken.

In dat plan wordt zelfs gepleit voor een Nationaal AI Impact Instituut, dat doorlopend onderzoek moet doen en adviseren over de maatschappelijke, economische en veiligheidsgevolgen van AI. Ook willen de initiatiefnemers de instelling van een AI-Burgerberaad waarin „representatieve groepen burgers systematisch worden betrokken bij de voorbereiding van grote keuzes over AI”.

Zo leggen de adviezen van alle experts nadrukkelijk een aantal belangrijke vragen bij de formerende partijen (CDA en D66) op tafel. Gaat Nederland nu echt geld vrijmaken om mee te doen in de AI-race? Laten ze de nauwelijks te stuiten technologische revolutie vooral over aan de markt? En in hoeverre gaat de nieuwe regering regie nemen over de ontwikkeling van AI in de Nederlandse samenleving en economie?

[Lees ook](#)

[Advies van experts: nationaal plan zoals de Deltawerken is nodig om mee te doen in AI-race](#)

Maak NRC jouw voorkeursbron op Google

Bij Google kan je nu zelf aangeven welke nieuwsbronnen jij vaker wil zien in je zoekresultaten. [Meer informatie](#)

[Kies NRC als voorkeursbron](#) Melding voorkeursbron sluiten